

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

**Факультет аудіовізуального мистецтва
Кафедра телерепортерської майстерності**

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності
021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

Харків, 2025

УДК 070:378.015.31:004.738.5](073)

М 42

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 13 від 15.04.2025 р.)

Рецензенти:

Александрова М.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та медіакомунікацій ХДАК

Літинська Ю.В., завідувач кафедри телерепортерської майстерності ХДАК, заслужений журналіст України

Укладач:

О. О. Косачова, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент ХДАК

Медіаграмотність та інформаційна гігієна : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів вищої освіти першого (бакалавр.) рівня, спец. 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуал. мистецтва, Каф. телерепортер. майстерності ; уклад. О. Косачова. – Харків: ХДАК, 2025. – 20 с.

Навчальний курс «Медіаграмотність та інформаційна гігієна» призначений для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво».

Зміст курсу "Медіаграмотність та інформаційна гігієна" розкриває широкий спектр теоретичних підходів та практичних аспектів, пов'язаних з викликами у сучасних медіа, зокрема соціальних мережах. Студенти отримують можливість ознайомитися з ключовими теоріями та концепціями у формуванні медіаграмотності, а також досліджують практичні аспекти забезпечення інформаційної гігієни Курс спрямований на розвиток аналітичного мислення студентів, їх критичного оцінювання медійних платформ та їх контенту, розуміння впливу медіа на суспільство та формування медіаграмотності.

УДК 070:378.015.31:004.738.5](073)

© Харківська державна академія культури, 2025 р.

© Косачова О. О., 2025 р.

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 3	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво» (шифр і назва)	Курс за вибором
Індивідуальне науково-дослідне завдання – <i>не передбачено</i>	Спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво»	Рік підготовки:
Загальна кількість годин: 90		2, 3, 4-й
		Семестр
		1-й в навч. році
		Лекції
		20 год.
		Семінарські
		10 год.
		Самостійна робота
		60 год.
		Форми контролю
		год. в залежності від кількості здобувачів
		Вид контролю: залік
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Ступінь: бакалавр	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: 1/2

Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Медіаграмотність та інформаційна гігієна» займає важливе місце у навчальному плані гуманітарних і комунікаційних дисциплін. Вона спрямована на формування у студентів знань, навичок та компетентностей для свідомого і безпечного споживання медіа, критичного мислення та розуміння механізмів медіавпливу.

Статус дисципліни: вибіркова.

Мета дисципліни: підготувати студентів до орієнтації в сучасному інформаційному середовищі, навчити їх розпізнавати маніпулятивні технології, протидіяти дезінформації та формувати навички інформаційної гігієни.

Предмет вивчення: закони і принципи функціонування медіа в суспільстві, способи створення та споживання медіаконтенту, механізми медіавпливу, інструменти перевірки інформації та забезпечення особистої інформаційної безпеки.

Завдання дисципліни:

- усвідомити роль медіа у формуванні громадської думки;
- навчити аналізувати медійний контент і розпізнавати маніпуляції, фейки та дезінформацію;
- формувати критичне мислення й інформаційну гігієну;
- розвивати навички свідомого медіаспоживання та інформаційної безпеки;
- ознайомити з викликами цифрової епохи — кібербулінгом, цифровими слідами, алгоритмічними пастками;
- навчити відповідально поводитися в медіапросторі та дотримуватися етичних норм.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна тісно пов'язана з журналістикою, соціологією, психологією, правом, кібербезпекою та педагогікою.

Фахові компетентності, здобуті в ході вивчення дисципліни:

- 1) медіаграмотність – здатність орієнтуватися у різноманітні джерел, відрізнити достовірну інформацію від фейків.
- 2) аналітичне мислення, а саме: навички аналізу контенту, розуміння маніпулятивних технік, оцінка впливу медіа на суспільство та особистість.
- 3) інформаційна гігієна – уміння захищати особистий інформаційний простір, працювати з інформацією без шкоди психічному здоров'ю.
- 4) етична свідомість – розуміння важливості етичних стандартів в роботі з інформацією та медіа.
- 5) адаптивність до цифрового середовища, тобто здатність ефективно діяти в умовах інформаційного перевантаження та цифрової трансформації.

Програмні результати навчання:

- знання теорій інформаційного впливу та медіаекології;
- навички аналізу інформації, виявлення дезінформації та медіаманіпуляцій;
- уміння формувати інформаційну гігієну, працювати з фактчекінг-інструментами;
- розуміння цифрових ризиків, зокрема кібербулінгу та шкідливого контенту;

- здатність діяти етично та відповідально в інформаційному просторі.

Знання та вміння, які здобуває студент:

знати:

- основи медіаграмотності та інформаційної гігієни;
- джерела ризиків у медіапросторі;
- принципи фактчекінгу;
- механізми медіавпливу та пропаганди.

вміти:

- аналізувати та перевіряти інформацію;
- виявляти фейки, боти та тролі;
- захищати особисті дані та інформаційний простір;
- застосовувати інструменти медіаграмотності у повсякденному житті.

мати навички:

- критичного сприйняття інформації;
- роботи з фактчекінговими ресурсами;
- розпізнавання маніпулятивних технік;
- створення безпечного інформаційного середовища для себе і громади.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен сформувати наступні

загальні та фахові компетентності:

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК02. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність працювати у команді.

ЗК09. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК10. Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК13. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК14. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК16. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ФК02. Здатність створювати та реалізувати власні художні концепції у творчовиробничій діяльності.

ФК03. Здатність спостерігати, відбирати, розрізняти, типологічно доцільно компонувати, цілеспрямовано формувати і використовувати інформаційний, виразний, образний рівні аудіовізуального твору.

ФК05. Усвідомлення взаємозв'язків та взаємозалежності між теорією та практикою аудіовізуального мистецтва та виробництва.

ФК06. Здатність здійснювати професійну діяльність із застосуванням сучасних досягнень теорії та методології аудіовізуального мистецтва та виробництва з урахуванням широкого спектру міждисциплінарних зв'язків.

ФК08. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в практичній діяльності.

ФК09. Здатність здійснювати ділову комунікацію.

ФК10. Здатність здійснювати редакторсько-сценарну / продюсерську/ режисерську/ операторську / звукорежисерську діяльність в сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва.

ФК12. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології кінознавчої, творчо-виробничої діяльності.

ФК13. Здатність здійснювати та підтримувати зв'язок із засобами масової інформації з метою просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень аудіовізуального мистецтва, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

ФК14. Здатність відстежувати перспективні зміни в сфері аудіовізуального мистецтва, використовуючи оригінальні іншомовні джерела.

Навчальна дисципліна передбачає формування наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН 1. Володіти методами та прийомами редакторсько-сценарної/ продюсерської/ режисерської/ операторської/ звукорежисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів.

ПРН 5. Генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі.

ПРН 6. Створювати драматургічну концепцію та сценарій аудіо-візуальних творів різних видів, жанрів, стилів.

ПРН 8. Забезпечувати підготовчий, виробничий та пост-виробничий етапи створення (виробництва) аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів.

ПРН 9. Планувати і організовувати роботу колективу для виконання професійних завдань.

ПРН 10. Оформлювати виробничу документацію (заявка, календарно-постановочний план, кошторис тощо).

ПРН 11. Знати, розуміти і використовувати у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів.

ПРН 12. Розуміти фінансово-адміністративні принципи організації мистецьких заходів, діяльності виробничих колективів, телевізійних каналів та інших закладів аудіовізуальної сфери.

ПРН 14. Вміти підтримувати зв'язок із засобами масової інформації з метою просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень аудіовізуального мистецтва.

ПРН 15. Вміти спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

ПРН 16. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово

ПРН 17. Збирати, оцінювати, аналізувати та обробляти інформацію з використанням сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення

ПРН 18. Приймати ефективні рішення на основі релевантних даних із застосуванням сучасних методів і засобів прийняття рішень, у тому числі багатокритеріальних рішень в умовах невизначеності.

Згідно з програмними результатами вивчення дисципліни, здобувач вищої освіти:

1. Володіє методами та прийомами редакторсько-сценарної/ продюсерської/ режисерської/ операторської/ звукорежисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів.
2. Генерує нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі.
3. Забезпечує підготовчий, виробничий та пост-виробничий етапи створення (виробництва) аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів.
4. Планує та організовує роботу колективу для виконання професійних завдань.
5. Оформлює виробничу документацію (заявка, календарно-постановочний план, кошторис тощо).
6. Знає, розуміє і використовує у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів.
7. Розуміє фінансово-адміністративні принципи організації мистецьких заходів, діяльності виробничих колективів, телевізійних каналів та інших закладів аудіовізуальної сфери.
8. Вміє підтримувати зв'язок із засобами масової інформації з метою просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень аудіовізуального мистецтва.
9. Вміє спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1. Початковий 1-34 балів	Студент не виконав (не відповів) основні завдання із самостійної роботи. Не володіє в повному обсязі теоретичним та практичним матеріалом курсу.
35-59 балів	Студент не виконав (не відповів) в повному обсязі основні завдання із практичної та самостійної роботи. Майже не володіє теоретичним та практичним матеріалом курсу.
2. Середній 60-63 балів	Студент виконав (відповів) деякі основні завдання із практичної та самостійної роботи, але продемонстрував знання на низькому рівні. Невпевнено володіє теоретичним та практичним матеріалом курсу.
64-73 балів	Студент виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, що частково відповідає програмним вимогам. Має невпевнені знання з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його посередній загальнокультурний рівень.
3. Достатній 74-81 балів	Студент виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які в достатній мірі відповідає програмним вимогам. Має достатні знання з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його середній загальнокультурний рівень.
82-89 балів	Студент добре виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які відповідають програмним вимогам. Виявив в цілому добрі навички з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його належний загальнокультурний рівень.

4. Високий 90 – 100 балів	Студент бездоганно виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які у повній мірі відповідають програмним вимогам. Студент вільно орієнтується в теоретичному та практичному матеріалі курсу, що свідчить про його високий загальнокультурний рівень.
-------------------------------------	---

Методами демонстрування результатів навчання є: презентація та публічне обговорення на семінарських заняттях, конспект за темами курсу, участь у наукових конференціях, оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми.

Поточний контроль – опитування, проблемні дискусії.

Підсумкова форма контролю – залік.

Курс складає 16 тижнів теоретичної/практичної підготовки, має 3 розділи та 9 тем.

Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Основи медіаграмотності та інформаційної гігієни

Тема 1. Поняття та складові медіаграмотності

Визначення медіаграмотності та інформаційної гігієни, їх значення в сучасному суспільстві. Ключові складові медіаграмотності: аналіз медіаповідомлень, оцінка достовірності джерел, розуміння механізмів медіавпливу. Роль медіа в демократичному суспільстві. Соціальні медіа як виклик і можливість для інформаційної гігієни. Медіаграмотність як ключова компетентність сучасної людини. Роль медіаграмотності в розвитку демократичного суспільства. Складові медіаграмотності — аналіз, оцінка, критичне сприйняття. Типи медіа та їх вплив на людину — телебачення, радіо, Інтернет. Соціальні медіа як потужний канал впливу. Уміння працювати з різними джерелами інформації. Розуміння цілей створення медіаконтенту. Усвідомлення відповідальності за споживання та поширення інформації. Вплив медіа на культуру, економіку та політику. Поняття інформаційного шуму та інформаційного перевантаження.

Тема 2. Інформаційна екологія та безпека в медіапросторі

Поняття інформаційної екології. Інформаційні потоки, маніпуляції, фейки та дезінформація. Цифрова гігієна як невід’ємна частина медіаграмотності. Безпечне інформаційне середовище: як захистити себе від інформаційних загроз. Алгоритми соціальних мереж та їх вплив на споживання інформації. Види інформаційних загроз у медіа. Дезінформація як складова інформаційних війн. Фейки, маніпуляції, приховані повідомлення. Алгоритми соцмереж і їхній вплив на контент. Інформаційні бульбашки та їхній ефект. Інформаційна гігієна як щоденна практика. Інструменти для перевірки джерел та контенту. Цифрова безпека та захист особистих даних. Загрози кібербезпеці — фішинг, витік даних, маніпуляції. Особиста відповідальність у медіапросторі.

Тема 3. Інформаційна гігієна як життєва компетентність

Формування навичок інформаційної гігієни у повсякденному житті. Робота з джерелами інформації: перевірка фактів, фактчекінг-інструменти. Психологічний аспект інформаційної гігієни: вплив негативного контенту на психічне здоров'я. Власна інформаційна безпека та захист персональних даних. Інформаційна гігієна як основа безпечного медіаспоживання. Робота з емоційним контентом. Вміння захищати себе від інформаційного стресу. Усвідомлення впливу медіа на психіку та здоров'я. Захист особистої інформації у цифровому середовищі. Формування власного інформаційного раціону. Створення безпечного медіаоточення. Відмова від сумнівних джерел інформації. Практика усвідомленого споживання контенту.

Розділ 2. Практики медіаграмотності та критичного мислення

Тема 4. Виявлення та протидія маніпуляціям і дезінформації

Основи медіаманіпуляції: типи та приклади. Механізми поширення фейків, боти та тролі. Техніки критичного аналізу контенту. Робота з реальними кейсами та новинами для виявлення маніпуляцій. Типи медіаманіпуляцій та їх ознаки. Маніпулятивні техніки в новинах та соцмережах. Роль емоційних тригерів у медіа. Фейки як інструмент інформаційного впливу. Алгоритми поширення дезінформації. Боти та тролі як частина інформаційних кампаній. Робота з реальними кейсами фейків. Розпізнавання прихованих маніпуляцій. Застосування інструментів для викриття фейків. Розробка особистих стратегій протидії маніпуляціям.

Тема 5. Критичне мислення та фактчекінг

Визначення критичного мислення та його значення для медіаспоживача. Методики перевірки інформації. Інструменти фактчекінгу та відомі фактчек-ресурси. Практичні завдання на перевірку контенту з відкритих джерел. Критичне мислення як основа медіаграмотності. Аналіз контенту — відділення фактів від суджень. Типові маніпуляції та когнітивні помилки. Методики перевірки тексту, фото та відео. Практичні вправи з перевірки інформації. Робота з міжнародними базами даних. Розпізнавання фейкових сайтів та акаунтів. Вміння аналізувати заголовки та візуальний контент. Системний підхід до оцінки інформації.

Тема 6. Етика та відповідальність у роботі з медіа

Поняття та роль етики в медіа та інформаційній сфері. Принципи відповідального поширення інформації. Авторські права, правила цитування та збереження інформаційної чистоти. Формування усвідомленого інформаційного споживання. Професійні стандарти та моральні норми. Мова ворожнечі та її наслідки. Розмежування фактів і особистих думок у публікаціях. Приклади етичних порушень у медіа. Маніпуляції емоціями та підміна понять. Авторські права та правила цитування. Уникнення поширення сумнівного контенту. Власна позиція та відповідальність в інформаційному просторі. Етика як запорука довіри до медіа.

Розділ 3. Сучасні виклики медіапростору

Тема 7. Цифрова безпека та персональні дані

Основи цифрової гігієни та конфіденційності в Інтернеті. Загрози кібербезпеці, алгоритмічне маніпулювання, витік персональних даних. Практичні рекомендації щодо безпечної роботи у медіапросторі. Поняття цифрової безпеки. Ризики в інтернеті — шахрайство, злам акаунтів, фішинг. Робота алгоритмів та збір персональних даних. Захист паролів та цифрових акаунтів. Безпека в соцмережах — налаштування приватності. Використання VPN та інших захисних інструментів. Витік даних та його наслідки. Оцінка власного рівня цифрової безпеки. Підвищення кіберграмотності. Правила захисту в інформаційному середовищі.

Тема 8. Соціальні мережі та їхній вплив на мислення і поведінку

Механізми впливу соціальних платформ на людину. Алгоритми формування стрічки новин. «Бульбашки» алгоритмів та ефект інформаційних тунелів. Вплив соціальних медіа на формування думок, настроїв та громадянської активності. Вплив контенту на психіку та емоційний стан. Роль лайків, репостів та візуального контенту. Маніпуляції в соцмережах під час виборів та криз. Робота з негативним контентом та хейт-спічем. Захист від цифрових маніпуляцій. Формування здорових медіазвичок. Власна відповідальність за контент у соціальних медіа.

Тема 9. Інформаційна гігієна під час криз і воєнних конфліктів

Особливості споживання інформації у періоди криз: війни, пандемії, вибори. Маніпулятивні техніки в кризовий час. Як не стати жертвою інформаційної війни. Роль медіа у формуванні паніки або спокою. Вплив фейків на суспільні настрої. Приклади інформаційних війн та кампаній. Робота з офіційними джерелами інформації. Захист від психологічного тиску через медіа. Фейкові фото і відео у військових конфліктах. Використання медіа для пропаганди і маніпуляцій. Уміння зберігати критичне мислення у складних ситуаціях. Формування навичок інформаційної стійкості.

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма							
	усього	у тому числі						
л		п	с	інд	с.р.	екз.конс.	залік	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розділ 1.								
Тема 1.	9	4	-	-	-	5	-	-
Тема 2.	7	2	-	-	-	5	-	-
Тема 3.	14	2	-	2	-	10	-	-
Разом за розділом 1	30	8	-	2	-	20	-	-
Розділ 2.								
Тема 1.	7	2	-	-	-	5	-	-
Тема 2.	7	2	-	-	-	5	-	-
Тема 3.	14	2	-	2	-	10	-	-
Разом за розділом 2	28	6	-	2	-	20	-	-
Розділ 3.								
Тема 1.	9	2	-	2	-	5	-	-
Тема 2.	9	2	-	2	-	5	-	-
Тема 3.	14	2	-	2	-	10	-	-

Разом за розділом 3	32	6	-	6	-	20	-	
Усього годин	90	20	-	10	-	60	-	в залежн. від к-ті здоб.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Розділ 1. Основи медіаграмотності та інформаційної гігієни	
	<i>Тема 3. Інформаційна гігієна як життєва компетентність</i>	
1.	Основні практики особистої інформаційної гігієни в цифрову епоху	2
	Розділ 2. Практики медіаграмотності та критичного мислення	
	<i>Тема 6. Етика та відповідальність у роботі з медіа</i>	
2.	Етичні дилеми сучасних медіа. Свобода слова проти маніпуляцій	2
	Розділ 3. Сучасні виклики медіапростору	
	<i>Тема 7. Цифрова безпека та персональні дані</i>	
3.	Цифрова безпека і методи збору особистих даних. Практика соціальних мереж, додатків та сервісів	2
	<i>Тема 8. Соціальні мережі та їхній вплив на мислення і поведінку</i>	
4.	Алгоритми соціальних мереж у формуванні картини світу споживачів. Алгоритми проти свободи вибору	2
	<i>Тема 9. Інформаційна гігієна під час криз і воєнних конфліктів</i>	
5.	Інформаційна стійкість суспільства під час війни. Вплив фейків та маніпуляцій на громадську думку	2
	Разом	10

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять:

Семінарське заняття № 1.

«Основні практики особистої інформаційної гігієни в цифрову епоху».

Рекомендації студентам:

1. Сформулюйте для себе, що таке інформаційна гігієна і чому вона важлива саме для вас.
2. Проаналізуйте свої щоденні джерела інформації — соцмережі, сайти, месенджери.
3. Підготуйте приклади контенту, який впливає на ваш емоційний стан.
4. Створіть свій список правил інформаційної гігієни — що будете споживати, а що ігнорувати.
5. Візьміть активну участь у груповому обговоренні — поділіться особистим досвідом.

6. Після семінару подумайте, що зможете змінити у власних медіапривичках уже завтра.

Семінарське заняття № 2

«Етичні дилеми сучасних медіа. Свобода слова проти маніпуляцій»

Рекомендації студентам:

1. Пригадайте приклади з новин або соцмереж, де, на вашу думку, були порушені етичні норми.
2. Підготуйте коротку позицію — чи є межа у свободі слова та яка вона.
3. Будьте готові до дискусії — наведіть приклади, коли маніпуляції маскувалися під журналістику.
4. Долучайтеся до створення спільного «Етичного кодексу споживача медіа».
5. Спробуйте проаналізувати, як би ви діяли як журналіст у складній ситуації.
6. Зробіть висновки — що для вас важливіше: свобода слова чи відповідальність?

Семінарське заняття № 3

Цифрова безпека і методи збору особистих даних. Практика соціальних мереж, додатків та сервісів

Рекомендації студентам:

1. Проаналізуйте, які додатки щоденно мають доступ до ваших персональних даних.
2. Візьміть участь в обговоренні поняття «цифровий слід» — як ви залишаєте дані в мережі.
3. Знайдіть приклади витоку особистих даних або гучних інформаційних скандалів.
4. Разом створіть список порад — як захищати свої дані в інтернеті.
5. Спробуйте оцінити власний рівень цифрової безпеки.
6. Після семінару подумайте — які налаштування конфіденційності потрібно перевірити.

Семінарське заняття № 4

Алгоритми соціальних мереж у формуванні картини світу споживачів. Алгоритми проти свободи вибору

Рекомендації студентам:

1. Зверніть увагу на свою стрічку в соцмережах — хто і як формує вам новини.
2. Знайдіть приклади, коли соцмережі нав'язували вам контент або думки.
3. Будьте активними в обговоренні — поділіться своїм досвідом потрапляння в «інформаційну бульбашку».
4. Візьміть участь у груповій роботі — як боротися з алгоритмами та залишатися незалежним.
5. Після семінару спробуйте день без алгоритмів — читайте новини не через стрічку.

Семінарське заняття № 5

Інформаційна стійкість суспільства під час війни. Вплив фейків та маніпуляцій на громадську думку

Рекомендації студентам:

1. Підготуйте приклади фейків або маніпуляцій, які бачили під час війни або криз.
2. Проаналізуйте, як подібна інформація впливала на людей, які її читали.
3. Долучайтеся до розробки поради — як діяти, коли бачиш фейк чи дезінформацію.
4. Візьміть активну участь у практичній роботі — розпізнавання фейків у реальних новинах.
5. Задумайтесь над тим, як кожен із вас може зміцнити інформаційну стійкість своєї громади.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Розділ 1. Основи медіаграмотності та інформаційної гігієни	
	<i>Тема 1. Поняття та складові медіаграмотності</i>	
1.	Ознайомлення з поняттям медіаграмотності та визначення її ролі у сучасному суспільстві	5
	<i>Тема 2. Інформаційна екологія та безпека в медіапросторі</i>	
2.	Дослідження основних загроз інформаційній екології та визначення шляхів захисту	5
	<i>Тема 3. Інформаційна гігієна як життєва компетентність</i>	
3.	Аналіз власного інформаційного простору та формування правил особистої інформаційної гігієни	10
	Розділ 2. Практики медіаграмотності та критичного мислення	
	<i>Тема 4. Виявлення та протидія маніпуляціям і дезінформації</i>	
4.	Пошук прикладів маніпуляцій у медіа та розробка ефективних способів їх виявлення	5
	<i>Тема 5. Критичне мислення та фактчекінг</i>	
5.	Виконання фактчекінгу новинного повідомлення та написання висновків щодо його достовірності	5
	<i>Тема 6. Етика та відповідальність у роботі з медіа</i>	
6.	Аналіз етичних конфліктів у сучасних медіа та підготовка рекомендацій щодо їхнього розв'язання	10
	Розділ 3. Сучасні виклики медіапростору	
	<i>Тема 7. Цифрова безпека та персональні дані</i>	
7.	Моніторинг власної цифрової безпеки та розробка алгоритму захисту персональних даних	5
	<i>Тема 8. Соціальні мережі та їхній вплив на мислення і поведінку</i>	
8.	Дослідження алгоритмів соціальних мереж та аналіз їхнього	5

	впливу на власні інформаційні уподобання	
	Тема 9. Інформаційна гігієна під час криз і воєнних конфліктів	
9.	Виявлення та аналіз фейкових повідомлень під час кризових ситуацій або воєнних конфліктів	10
	Разом	60

Методичні рекомендації для проведення самостійної роботи:

1. Перед кожним самостійним заняттям зосередьтеся на конкретній меті та цілях, які ви хочете досягти.
2. Самостійно встановлюйте собі додаткові завдання та цілі для досягнення певних результатів у вивченні курсу.
3. Відводьте достатньо часу для самостійного вивчення матеріалу та виконання завдань за темами курсу.
4. Використовуйте різноманітні джерела: не лише основну та додаткову літературу, але й мультимедійні та інтерактивні ресурси за темою, що надані в цій програмі та навчально-методичних матеріалах для поглиблення ваших знань.
5. Активно ставте собі питання та шукайте на них відповіді, щоб краще зрозуміти вивчений матеріал. Шукайте додаткові джерела інформації та діліться ними в групі.
6. Проводьте самостійний аналіз медійного контенту за темами курсу, практикуйтеся в аналізі та оцінці різних медійних продуктів.
7. Ведіть записи під час вивчення матеріалу, щоб краще засвоїти і запам'ятати ключові поняття та теорії.
8. Використовуйте свій час для самостійних досліджень та рефлексії над вивченим матеріалом.
9. Активно аналізуйте та критикуйте різні точки зору та думки, щоб розвивати своє критичне мислення.
10. Знайдіть способи підтримувати свою мотивацію та зацікавленість у вивченні матеріалу, наприклад, шляхом осмисленого вибору сервісів, соціальних мереж або платформ.

4. Форми поточного та підсумкового контролю

Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, дослідницький, проблемного викладу.

Форми контролю

Усне опитування, контрольні роботи, участь у дискусіях, презентації, залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Розділи			Залік	Сума
P1	P2	P3		
10	15	15	60	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

1. Пакет навчально-методичного забезпечення: робоча програма, силабус, конспект лекцій, пакет практичних завдань, пакет самостійних завдань.

Контрольні питання з дисципліни

1. Поняття та складові медіаграмотності.
2. Медіаграмотність та інформаційна гігієна.
3. Інформаційний шум та інформаційне перевантаження.
4. Поняття інформаційної екології.
5. Маніпуляції, фейки та дезінформація.
6. Цифрова безпека та захист особистих даних.
7. Загрози кібербезпеці — фішинг, витік даних, маніпуляції.
8. Робота з джерелами інформації: перевірка фактів, фактчекінг-інструменти.
9. Психологічний аспект інформаційної гігієни.
10. Практика усвідомленого споживання контенту.
11. Виявлення та протидія маніпуляціям і дезінформації.
12. Основи медіаманіпуляції: типи та приклади.
13. Механізми поширення фейків, боти та тролі.
14. Розробка особистих стратегій протидії маніпуляціям.
15. Визначення критичного мислення та його значення для медіаспоживача.
16. Інструменти фактчекінгу та відомі фактчек-ресурси.
17. Практичні завдання на перевірку контенту з відкритих джерел.
18. Аналіз контенту — відділення фактів від суджень.
19. Поняття та роль етики в медіа та інформаційній сфері.
20. Авторські права та правила цитування.
21. Власна позиція та відповідальність в інформаційному просторі.

22. Загрози кібербезпеці, алгоритмічне маніпулювання, витік персональних даних.
23. Ризики в інтернеті — шахрайство, злам акаунтів, фішинг.
24. Робота алгоритмів та збір персональних даних.
25. Захист паролів та цифрових акаунтів.
26. Підвищення кіберграмотності.
27. Правила захисту в інформаційному середовищі.
28. Механізми впливу соціальних платформ на людину.
29. Алгоритми формування стрічки новин.
30. Вплив соціальних медіа на формування думок, настроїв та громадянської активності.
31. Вплив контенту на психіку та емоційний стан.
32. Роль лайків, репостів та візуального контенту.
33. Робота з негативним контентом та хейт-спічем.
34. Захист від цифрових маніпуляцій.
35. Формування здорових медіазвичок.
36. Власна відповідальність за контент у соціальних медіа.
37. Особливості споживання інформації у періоди криз: війни, пандемії, вибори.
38. Вплив фейків на суспільні настрої.
39. Приклади інформаційних війн та кампаній.
40. Робота з офіційними джерелами інформації.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основна

1. Войтович Н.О., Імбіровська-Сиваківська Л.А. Медіаграмотність: технології і практичне застосування/ За заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 57 с.
2. Гоне, Жак. Освіта і засоби масової інформації [Текст] / Ж. Гоне ; пер. з фр. М. Марченко. - К. : К.І.С., 2002. - 100 с.
3. Городенко, Л.М. Засоби масової інформації у контексті громадської думки: формування, функціонування, жанрові прийоми [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / Городенко Леся Михайлівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут журналістики. - К., 2003. - 19 с.
4. Державність, мораль і засоби масової інформації [Текст] : матеріали наук.-практ. конф., 7-9 серпня 2000 р. / упоряд. В. Т. Денисюк, А. М. Якубюк ; Управління у справах преси та інформації Волинської обласної держ. адміністрації, Обласна організація національної спілки журналістів України. - Луцьк : Надстир'я, 2000. – 131 с.
5. Засоби масової інформації у Сполученому Королівстві [Текст]. - К. : Британська Рада в Україні, 1999. - 52 с. - (The British Council)
6. Засоби масової інформації: професійні стандарти, етика та законодавчі норми [Текст] / уклад. Т. Петрів [та ін.] ; ред. О. Бондаренко, М. Гаврилюк. - К. : Нічлава, 2006. - 100 с.

7. Зражевська, Н.І. Теорія медіа та суспільства [Текст] : навч. посіб. / Ніна Зражевська ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. - Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. - 197 с.

8. Карпенко, В. О. Засоби масової інформації: соціологічне вивчення аудиторії [Текст] : текст лекції для студ. Ін-ту журналістики з курсу "Основи професійної комунікації" / В. О. Карпенко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. - К. : [б.в.], 2002. - 32 с.

9. Карпенко, В.О. Суспільство і засоби масової інформації: проблеми правового регулювання взаємин [Текст] : текст лекції для студ. Ін-ту журналістики з курсу "Основи професійної комунікації" / В. О. Карпенко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут журналістики. Лекційний фонд. - К. : Центр вільної преси, 2001. - 22 с.

10. Литвиненко О. О. Концептуалізація поняття «мультимедіа» на основі соціокомунікативного підходу / О. О. Литвиненко // Вісник Харк. держ. академії культури : зб. наук. пр. — Х., 2010. — Вип. 31. — С. 181-190.

11. Литвиненко О. О. Мультимедійне середовище: сутність та структура / О. О. Литвиненко // Вісник Харк. держ. академії культури : зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 32. — С. 200-207.

12. Литвиненко О. О. Основні етапи розвитку мультимедійного середовища / О. О. Литвиненко // Культурологія та соціальні комунікації : інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., 18 – 19 листопада 2010 р. — Х., 2010. — С. 191-194.

13. Литвиненко О. О. Особливості сучасного етапу еволюції мультимедійного середовища / О. О. Литвиненко // Вісник Харк. держ. академії культури : зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 33. — С. 179-190.

14. Медіа. Бізнес. Громадськість. Влада: взаємодія на шляху до євроінтеграції [Текст] : матеріали укр.-пол. наук.-практ. конф. "Регіональні засоби масової інформації, бізнесові структури та органи місцевого самоврядування: взаємодія на шляху до євроінтеграції (досвід України та Польщі)" / ред. І. Бакушевич, К. Кашуба. - Т. : ТІСІТ, 2003. - 255 с.: рис., табл.

15. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. – К.: АУП, ЦВП, 2011. – 58 с.

16. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. — Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с.

17. Позніцька, Н. Д. Європейські засоби масової інформації [Текст] : конспект лекцій для студ. спец.: "Міжнародна інформація" спеціалізації "Європейські комунікації" / Н. Д. Позніцька ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, Центр європейських студій. Кафедра міжнародних комунікацій та зв'язків з громадськістю. - К. : [б.в.], 1999. - 229 с.

18. Практична медіаосвіта: медіаграмотність в освітньому просторі : навч.-метод. посібник / уклад. : В. В. Байдик, О. В. Проніна; за заг. ред. В. В. Байдик. Лисичанськ, 2021. 66 с.

19. Прозорість влади і засоби масової інформації [Текст] : матеріали наук.-практ. конф. журналістів Волинської обл., 11-12 листопада 2003 р. / упоряд. В. Т. Денисюк ; Управління у справах преси та інформації Волинської

облдержадміністрації, Обласна організація Національної спілки журналістів України. - Луцьк : Надстир'я, 2003. – 109 с.

20. Рудь О. В. Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умова воєнного часу. Навчально-методичний посібник / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І. — Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. — 44 с.

21. Свобода слова: теорія і практика [Текст] : матеріали наук.-практ. конф. журналістів Волині на тему "Свобода слова і засоби масової інформації в демократичній державі", 15-16 серпня 2001 року / упоряд. В. Т. Денисюк ; Літ. ред., макет і коректура А. М. Якубюк ; Управління у справах преси та інформації Волинської обласної держ. адміністрації, Обласна організація Національної спілки журналістів України. - Луцьк : Вісник і Ко, 2001. - 124 с.

22. Чекмишев, О.В. Основи журналістики [Текст] : навч. посіб. / Олександр Чекмишев. - Київ : Академія, 2021. - 165, [2] с. : табл., рис. - (Alma Mater+).

Додаткова

23. Баранецька А. Д. Медіакомунікація як специфічний вид соціокультурної взаємодії: до теорії питання [Електронний ресурс] / А. Д. Баранецька // Держава та регіони. Сер. : Соціальні комунікації. - 2014. - № 1-2. - С. 10-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2014_1-2_4

24. Верба І. О. Медіація в адміністративному судочинстві: проблеми теорії та практики [Електронний ресурс] / І. О. Верба // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2021. - № 3. - С. 186-190. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2021_3_30

25. Кліщ А. В. Персональний блог в теорії соціальних медіа [Електронний ресурс] / А. В. Кліщ // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. - 2014. - № 1-2. - С. 110-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drgn_2014_1-2_25

26. Комова М. В. Модерністські філософсько-естетичні теорії функціональної трансформації медіасередовища [Електронний ресурс] / М. В. Комова // Наукові записки Інституту журналістики. - 2014. - Т. 56. - С. 158-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_56_33

27. Комова М. До теоретичного осмислення теорії Ж. Бодрійяра про симуляцію в мас-медіа [Електронний ресурс] / М. Комова // Теле- та радіожурналістика. - 2014. - Вип. 13. - С. 87-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2014_13_14

28. Костенко Н. Вхопити реальне, коли медіа повсюдно: онтологічний інтерес у культурних дослідженнях і теорії медіа [Електронний ресурс] / Н. Костенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2010. - № 1. - С. 3-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmm_2010_1_3

29. Крайнікова Т. С. Зона найближчого розвитку інформаційних інтересів медіаспоживачів: обґрунтування поняття в теорії соціальних комунікацій [Електронний ресурс] / Т. С. Крайнікова // Наукові записки Інституту журналістики. - 2013. - Т. 50. - С. 234-238. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_50_47

30. Круглий стіл на тему: "Медіація в Україні: від теорії до практики" [Електронний ресурс] // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 1. - С. 372-373. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2011_1_97

31. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики [Електронний ресурс] / Н. Мазаракі // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2016. - № 1. - С. 92-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_1_11

32. Манделіна О. С. Зародження теорії і практики нових медіа: проекти Алана Кея і Теда Нельсона [Електронний ресурс] / О. С. Манделіна // Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. - 2018. - Т. 1. - С. 11-16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAtk_2018_1_5

33. Маркова В. Мас-медіа в теорії комунікації Н. Лумана [Електронний ресурс] / В. Маркова, О. Суховій // Вісник Книжкової палати. - 2018. - № 3. - С. 24-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2018_3_7

34. Миколаєнко Н. М. Професійна культура майбутніх фахівців мас-медіа: від теорії до практики [Електронний ресурс] / Н. М. Миколаєнко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. - 2019. - Вип. 2. - С. 200-203. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2019_2_36

35. Никоненко Л. В. Медіапрактики як чинник становлення політико-правової свідомості студентів [Електронний ресурс] / Л. В. Никоненко // Психологічні науки: проблеми і здобутки. - 2015. - Вип. 8. - С. 144-167. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2015_8_11

36. Пащенко Б. Г. Обґрунтування теорії японських медіа у дискурсі соціальних комунікацій [Електронний ресурс] / Б. Г. Пащенко // Communications and communicative technologies. - 2018. - Вип. 18. - С. 68-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2018_18_11

37. Прокопишин Т. Медіапрактики та довіра населення до медіа із перспективи теорії агент-структурної інтеграції [Електронний ресурс] / Т. Прокопишин // Грані. - 2020. - Т. 23, № 5. - С. 45-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2020_23_5_7

38. Синоруб, Г.П. Поняття конфліктного наповнення діяльності мас-медіа в теорії соціальних комунікацій (контекст формування поведінки аудиторії) [Текст] : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Синоруб Галина Петрівна ; Галиц. ін-т ім. В'ячеслава Чорновола. - Тернопіль, 2009. - 200 арк. - Бібліогр.: арк. 169-200.

39. Темченко Л. В. Урбаністичні медіапрактики: європейський та український досвід [Електронний ресурс] / Л. В. Темченко // Communications and communicative technologies. - 2020. - Вип. 20. - С. 80-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2020_20_14

40. Фурса С. Медіація в Україні : актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації [Електронний ресурс] / С. Фурса // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - 2014. - Вип. 1. - С. 5-9. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2014_1_3

41. Чаплінська Ю. С. Привабливість образу медіаперсони в рамках парасоціальної теорії [Електронний ресурс] / Ю. С. Чаплінська // Проблеми

політичної психології. - 2019. - Вип. 8. - С. 22-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2019_8_4

42. Чекалюк В. В. Ефективне продюсування: вивчення теорії та її застосування на практиці як запорука успішності проекту в медіа-середовищі [Електронний ресурс] / В. В. Чекалюк // Інформаційне суспільство. - 2013. - Вип. 17. - С. 50-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_17_13

43. Шаповалова Г. В. Проблеми розмежування стрижневих понять у теорії медіатексту [Електронний ресурс] / Г. В. Шаповалова, Я. М. Шебештян // Наукові записки Інституту журналістики. - 2015. - Т. 60. - С. 21-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2015_60_6

Інформаційні ресурси

39. Законодавство України — <https://rada.gov.ua/news/zak>

40. Наукова періодика України — http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=

41. ГО «Детектор медіа» <https://go.detector.media/about/#what>

42. Найвпливовіші медіа світу <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/9739/2011-04-29-48-iz-50-nayvplyvovishykh-informatsiynikh-resursiv-svitu-tradytsiyni-media/>

43. Медіа та медіаграмотність https://www.youtube.com/watch?v=8Puq1OqwXYg&ab_channel=EdEra

44. Фейк чи маніпуляція: як відрізнити https://www.youtube.com/watch?v=dglYe18Bk9A&ab_channel=EdEra

45. Як перевіряти інформацію? Покрокова інструкція https://www.youtube.com/watch?v=4dS275ZiY7k&ab_channel=EdEra

46. Хто є у медіа? (огляд основних медіа-професії) https://www.youtube.com/watch?v=9mEuA8nI9uA&list=PL_zDp5rG6HqtJlaAaou-WZNgPWYYDLymZ&index=5&ab_channel=EdEra

47. Які медіа впливають на емоції? https://www.youtube.com/watch?v=dP2f3W-rboI&list=PL_zDp5rG6HqtJlaAaou-WZNgPWYYDLymZ&index=13&ab_channel=EdEra

48. Онлайн-медіа, що стали найякіснішими: Білий список другого півріччя 2023 <https://imi.org.ua/monitorings/onlajn-media-shho-staly-najyakisnishymy-bilyj-spysok-drugogo-pivrichchya-2023-i55817>

49. Інститут масової інформації <https://imi.org.ua/>

Навчальне видання

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності
021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

Укладач :
Косачова Ольга Олександрівна,
канд. наук із соц. комунікацій, доцент

Видається в авторській редакції

План 2025

Підписано до видання 15.04.2025 р. Формат 60x84/16
Гарнітура “Times”. Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. _____ Обл.-вид. арк. _____

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз,4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.